

**Бошко С. Вукчевић, ИДЕОЛОШКИ, ВЈЕРСКИ И ЕТНИЧКИ СУКОБИ
У ЈУГОСЛАВИЈИ 1941-1945. ГОДИНЕ, Подгорица 1996. 508 стр.***

Уважени посјетиоци и цијењени љубитељи истине, макар била и горка, пријатно је говорити пред оваквим избором знатижељника, али и посебно тешко (а можда и сувишно) послије вриједних ријечи господина Конатара и тако високодометног излагања еминентног научника академика Ђуретића.

Пошто "поколења дјела суде", што владика Раде рече, сигурно ће некад сабранији од нас, без предрасуда, доносити судове и о нама и о онима о којима ми расуђујемо, а вјероватно се и згражати над заблудама времена које је себе звјезданим називало.

Били су то обољели умишљаји једне неронске идеологије што је нарцисоидно себе сматрала алфом и омегом свега овоземног, нудећи спокој и благостање на пепелишту оних који су јој се супростављали. Био је то земан једносмјерја кад се ум помрачује, страст загосподари, крв запјенуши и жеђ за туђим животима овлада замагљеним разумом.

Психоаналитичари фројдовског усмјерења тврде да је у питању грандоманијска особина психопата са фикс-идејама, особито ако су прошли кроз казаматски а не љечилишни третман.

Историчари узроке траже у општим збивањима, базираним на производном процесу, који како веле, "неминовно вуче напријед", док филозофи (што и иначе за све налазе одговор на себи својствен начин) мисле да је у питању комбинација идеје и узора, која фанатизује човјека до те мјере да не зазире ни од моралних ни физичких баријера.

Толстојевски орјентисани мислиоци се држе старог учења да је човјек дуалистичко створење (сабрано од добра и зла) те да у њему пребивају два бића - свакодневни човјек и човјек звјер.

* Бесједа на промоцији књиге у Подгорици.

Било једно, друго, треће или ко зна које, генерација те је на заласку, ископала је сопствене очи и пошла за "видовитим" вођама, који су је у домановићевско "Мртво море" утопили.

Уосталом, како разумјети да кидише син на оца, брат на брата, друга или пријатеља, да се погазе етика и хумана начела човјечности, да демонски острашћени пјевају над јамама у којима (од истих тих свардупана) други на мукама голготским умиру; да се пред очима мајки убијају синови а оне гоне да около њих играју; да се људска тјелеса на псеће стрвиниште бацају; да блуд нема граница; да обљубљене другарице (у труднички уочљивом стадијуму) кришом убијају и трагове укривају, да је нормална смрт привилегија ријетких и шта не још...?

Како да се не запитамо: Колико је морално вриједна идеологија која не бира средства да дође до циља. Која оцеубице или братоубице за хероје проглашава, трагове духовности својих предака затире, молитвенике у мантијама сажиге и око таквих пламених буктиња сеири. Гдје су ту чојство и правда? Је ли то умље или безумље?

На другој страни, ти исти морализатори, похваљују оне који се (под принудом и за сламчицу биједног живота) својих најдражих одричу те и природне законе крвних веза бришу.

Како појмити договоре појединих комесара кад (на завршетку рата) нуде британским официрима по капу златника за вагон испоручених српских ратника, који им (ка Словенији и Аустрији) као савезницима кре-нуше?

И којег рода 'су ти комесари? Опет истог као и купљено робље којим су бездане пунили. Истог рода, само туђинског интеридејног задоја. А и златници су у истом роду отети. Чија се ту крв пролива? и зашто погодби за такве испоруке окупатора (Њемаца, рецимо) нема?

Је ли поносно хвалисати се свијету са милион и седамсто хиљада изгубљених живота (од чега само 200 хиљада нијесу Срби), што чини преко 20% овог народа. Свих Француза нпр. страдало је око 200 хиљада у педесетомилионској држави, што не чини ни пола процента. А и тамо су окупатор били Њемци.

Све изречено казано је на свој начин (документовано а и проживљено) у књизи страве и ужаса Бошка С. Вукчевића, насловљене "Идеолошки, вјерски и етнички сукоби у Југославији 1941-1945. године" (први пут објављене, на енглеском језику, у Лос Анђелесу 1990).

Захваљујући предузимљивости афирмисаног историчара и уредника, професора Бранислава Ковачевића (који поодавно испитује и наличје

Другог свјетског рата), а уз марљивост пробирљивог издавача, познатог новинара, публицисте и слободоумника господина Видоја Конатара, дјело се појавило и на српском језику.

Ковачевић је, иначе, успјешно доказао своје интересовање за вишеструко истраживање и за књигу "Од Везирова до Зиданог моста", па овим употпуњује тезу о неопходности таквих опција, а издавач "Олива" (како му и имену одговара) шире размахује миропомазаном гранчицом.

Дакле, и писцу и уреднику и издавачу припала је част да буду први у Црној Гори који овако обимном студијом показују да сазријева вријеме кад треба чути и другу страну, напустити овјештале аршине једнодимензионих оцјена, неријетко насталих под усмјерењем и мистифицираним изворима.

Књига је, значи, прва ове врсте у Црној Гори а не и Југославији. Југословенски првјенац на том пољу је двотомно епохално дјело, данас у свијету најдаље чувеног југословенског историографа научника (за подручје новије историје) академика Веселина Ђуретића.

Свима је знана његова одисеја у вези са књигом "Савезници и југословенска ратна драма", која прође тежак пут од забране до награде.

Тако, кад опаде лажна фасада и разголити се нагрижена југословенска грађевина, све се па и право на ријеч поче мијењати. Деценија је велика у људском животу, али (видјело се) и у историјском искораку, па ће ово остварење бити далеко повољније прихваћено, а надам се, заиритирати и одговарајуће субјекте да отворе браве за доступ свим сачуваним документима.

Тада ће историјска наука већ једном моћи слободно да се позабави недавном прошлoшћу. Ово је прешније тим више што то већ чине и оне земље које су биле у оковима тзв. реал-социјализма, па и недавно раскомадана велика земља Истока.

Заиста, зашто заклањати бременити дио наслеђа и појачавати сумњичавост у овом посттитовском времену?

Зар је требало чекати да наш уважени земљак Вукчевић (који је као млади учитељ случајно побјегао са кочевских стрелишта у далеку Америку, гдје се даље образовао и научно усавршавао) буде први у Црној Гори да нам обимније и из другог угла објашњава многе заблуде?

Збиља, чудан је наш ментални склоп. Шапућемо о ономе о чему други гласно говоре. Стрецамо од својега хлада, умјесто да се плашимо од неуспјелог рада. Сила инерције нас вуче да анемичне (па и фосилизиране) теорије потхрањујемо и оживљавамо. Олако се користе манипулантске подметаљке и супротномишљеници у најкрвавијем братоубилачком рату

издајницима називају. У ту категорију се сврстава чак и Краљевска војска у отаџбини и поред чињенице да су јој (с породицама) припадале више од четири петине становништва Црне Горе, што је прогоњена од окупатора и што јој је избјегличка влада била у Лондону.

Командант КВО ђенерал Драгољуб - Дража Михаиловић се још објективно не осветљава, иако су га савезници увијек сматрали својим пријатељем и сарадником, Њемци и Италијани три пута уцјењивали са замашним сумама, а Гестапо уз друге тајне службе неуморно за њим трагао.

Није се узимало у обзир ни што је овај борац - мученик, постхумно одликован Легијом за заслуге САД, као савезник, спасаца њихових грађана и pilota, а чак му је, о трошку Бијеле Куће, као великану и споменик подигнут.

Прелаз преко Неретве се броји у успјех ради наводног заваравања Њемаца, а не (како је и истина) договор са Њемцима да се заварају и потуку краљевске снаге - тзв. четници, на њеној лијевој страни.

Није се то гледиште промијенило ни кад је увријеђени командант Коча Поповић, далеко касније, открио истину у вези са форсирањем ове ријеке.

Сутјеска је оличење епопеје, а не договорно жртвовање сопствених рањеника, само зато што се и даље жели одржати култ вишечичног сарадника Коминтерне, Стаљиновог ученика, Черчиловог миљеника и дискретног саговорника Њемаца, са у свијету познатих преко 70 лажних имена. Како га онда ословити? Но, ето, није преша!

Све ратне операције у Југославији одвијају се на српским просторима. Коминтерновски опој води браћу на браћу а да ни сами не знају дубље разлоге. И једних и других је све мање. И у завршници рата пуне се јаме, па и стражари крај њих (као у Горњем Пољу) постављају. Осуде "За Котор", што шифровано значи у јаму и ликвидације на друге начине су свакодневне. А зар и Сремски фронт није изнуђен да се пожање још која десетина хиљада српске младежи, махом оних који су касно мобилисани, као што је далеко више искипано полуживих у словеначке јаме (или стријељано којекуда у "новој пролетерској" држави) мјесецима иза рата.

Што више мртвих Срба (макар били и партизани) као да резонује Јосипов табор. Ако ништа друго, фамом опточено великосрпство ће се истопити у новој држави пролетера и под "свезнајућим" вођом. Остаће они који ће знати клицати, климати и сваке године му нову диригентску палицу годавати, итд.

О овоме ће детаљније сазнати сви који прочитају поменућу књигу. Знатижељни ће, с обзиром на богатство консултоване грађе, моћи да се додатно информишу.

Сумњичавима, којима се тешко отапа мрзовоља, што све није како су они замислили или казали, аутор је дао додатну олакшицу. Сам је направио упоређења са актуелним остварењима југословенских историчара ратног периода те ће лакше донијети закључке.

Тиме је књига добила додатну димензију и показала да писац тежи доказивању стварне истине, а не за било каквим кривотворењима или убјеђивањима.

Мислим да је вријеме занесених већ прохујало па ће и евентуалним таквим читањем бити мотивисани на дубље размишљање. Они којима су голооточка мемла или други притисци и тортуре уздрмали равнодушје, неће наћи у овој књизи мелем за своје непреболе, али ће проживјети додатну катарзу за своје лаковјерје.

Пошто је дјело, уз превасходне фактографске домете, истовремено мјестимично и мемоарско, са покушајним излетима у есејистику, тиме добија додатни мозаички колор. Стога се лакше чита па ће бити занимљиво за све нивое пунољетних читалаца.

Но, да се разумијемо. Ово није Вукчевићева прва књига. Прва јесте код нас. Иначе, он је већ запажена интелектуална личност у културним круговима Америке.

Прије двије године у Њујорку је објавио студију, "Тито архитекта дезинтеграције Југославије". Тиме је показао пуну стваралачку зрелост у непристрасном расуђивању о оновременим (ако и зловременим) збивањима.

Приређивач се потрудио да: успјелим преводом, добрим слогом и коректуром те луксузном опремом уопште, одговори напорима аутора и додатно задовољи читаоца.

Можда би, на крају овог разговора, приличиле мисли двојице француских речетвораца, Сартра који рече: "Напредак је дјело незадовољних!" и Жана Ромена, по којему је "највећа услуга коју неко може учинити човјеку да га саслуша".

Стигло је напoкон вријеме да се саслуша и друга страна а све ће једино правилно вредновати несврстани сарадници (за ово стољеће у понечему заборавне) учитељице живота - историје.

Уз захвалност издавачу и његовом уређивачком тиму, хвала и драгим посјетиоцима, па макар било и оних којима је ово излагање и неугођај чинило.

Др Чедомир М. Лучић